

УДК 658.1

Квілінський О.С.,
кандидат економічних наук, докторант,
Європейський університет

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ РІВЕНЬ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Квілінський А.С. Теоретико-методологічний рівень концептуальних положень управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки. У статті розглянуто теоретико-методологічний рівень концептуальних положень управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, що базується на обґрунтуванні базових теорій та методологій для вирішення проблеми розвитку промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, побудові на їх базі механізмів для вирішення складників цієї проблеми, а також установленні принципів та вимог до розроблення інструментів реалізації механізмів. Використання розробленої концепції дає промислового підприємству можливість визначати, які необхідно здійснити заходи для адаптації до особливостей інформаційної економіки, та інтегрувати ці заходи до загальної стратегії розвитку підприємства.

Ключові слова: концепція, стратегія, розвиток, управління, підприємство.

Квилинский О.С. Теоретико-методологический уровень концептуальных положений управления развитием промышленного предприятия в условиях информационной экономики. В статье рассмотрен теоретико-методологический уровень концептуальных положений управления развитием промышленного предприятия в условиях информационной экономики, которые базируются на обосновании базовых теорий и методологий для решения проблемы развития промышленного предприятия в условиях информационной экономики, построении на их базе механизмов для решения составляющих этой проблемы, а также установлении принципов и требований для разработки инструментов реализации механизмов. Использование разработанной концепции предоставляет промышленному предприятию возможность определять, какие необходимо принять меры для адаптации к особенностям информационной экономики, и интегрировать эти меры с общей стратегией развития предприятия.

Ключевые слова: концепция, стратегия, развитие, управление, предприятие.

Kvylynsky A.S. Theoretical and methodological level of conceptual provisions by the development of the industrial enterprise in the conditions of information economy. Theoretical and methodological level of conceptual positions by managing the development of industrial enterprise in the context of information economics. The article establishes that the management of the development of an industrial enterprise in the conditions of the information economy requires managers to take into account the complex of problems faced by the enterprise as a result of rapid changes in the external environment, especially in the aspect of the emergence of new technologies of informatization and automation of production and trading activities. Therefore, for the development of management, there is a need for a holistic concept that justifies the system of theories, mechanisms, tools, models, methods and other tools for developing management decisions at an industrial enterprise, with the goal of development of the enterprise and in an environment that has the features of the information economy. The concept of management of the development of an industrial enterprise in the conditions of information economy, consisting of three levels: theoretical and methodological, level of mechanisms and instrumental level, is developed. At the theoretical and methodological level of the concept of management of the development of an industrial enterprise in the conditions of the information economy for the basis of the following elements: control theory; system analysis; Computer Science; economic theory. At the level of mechanisms to the concept include: a mechanism for assessing the competitiveness of an industrial enterprise in the information economy; the mechanism of modernization of the industrial sphere of the industrial enterprise in accordance with the requirements of the information economy; a mechanism for forming a strategy for the development of an industrial enterprise in the information economy. At the instrument level, specific methods, models, approaches, etc. are presented that are components of the developed mechanisms or are universal and ensure the functioning of all mechanisms in general.

Key words: concept, strategy, development, management, enterprise.

Постановка проблеми. Розвиток промислового підприємства в умовах інформаційної економіки є складним процесом, управління яким потребує від керівників підприємства врахування всього комплексу проблем, що постають перед підприємством унаслідок стрімких змін у зовнішньому середовищі, передусім в аспекті виникнення нових технологій інформатизації та автоматизації виробничої та торговельної діяльності. Управління розвитком має враховувати різні сфери діяльності промислового підприємства та забезпечувати узгодженість усіх складників розвитку. Тобто процес управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки має здійснюватися в рамках єдиної системи принципів, якими слід керуватися під час вирішення проблеми розвитку промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, та з обґрунтуванням сукупності інструментів (механізмів, методів, підходів тощо) для вирішення окремих складників цієї проблеми.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Серед концепцій розвитку, запропонованих для використання на вітчизняних промислових підприємствах, слід відзначити результати досліджень таких науковців, як Л.С. Мельничук [1], І.М. Семененко [2], Н.В. Шандова [3], Я.В. Радіонова [4], Н. Давлетбаєва [5], Н.В. Ващенко [6], В.Н. Сердюк [7], С.В. Коверга [8] тощо.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретико-методологічного рівня концептуальних положень управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На основі проведення критичного аналізу наукових робіт [1–10] визначено, що типовими вадами традиційних концепцій щодо розвитку промислового підприємства є ігнорування важливості адаптації промисловості до сучасної інформаційної економіки, відсутність конкретизації методів та механізмів для вирішення проблеми розвитку підприємства, неврахування таких особливостей вітчизняних підприємств, як технологічна відсталість та орієнтованість переважно на ринки країн колишнього СРСР. Окрім того, слід зауважити, що у різних дослідників відрізняється сам підхід до розуміння поняття «концепція». Одні дослідники під концепцією розуміють план та цілі дослідження, інші – аналог механізму рішення проблеми або загальне викладення принципів. У цьому дослідженні поняття концепції базується на визначеннях «генеральний задум, що визначає стратегію дій під час здійснення реформ, проектів, планів, програм» [11] та «система поглядів та засобів для досягнення цілей» [12]. Відповідно, під концепцією

управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки мається на увазі обґрунтування системи теорій, механізмів, засобів, моделей, методів та інших інструментів для розроблення управлінських рішень на промислового підприємстві за встановленої цілі розвитку підприємства та в умовах зовнішнього середовища, що має риси інформаційної економіки.

Запропонована концепція управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки складається з трьох рівнів: теоретико-методологічного, рівня механізмів та інструментального рівня (рис. 1).

На теоретико-методологічному рівні визначаються теорії та методології, які покладено в основу дослідження та постулати яких прийнято за аксіоми. На рівні механізмів обґрунтовуються потрібні для вирішення встановленої проблеми механізми та визначаються їхні основні риси і структури. На інструментальному рівні описано конкретні інструменти, за допомогою яких вирішуються складники проблеми управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, а саме методи, моделі, підходи, забезпечення тощо.

Отже, на теоретико-методологічному рівні концепції управління розвитком промислового підприємства

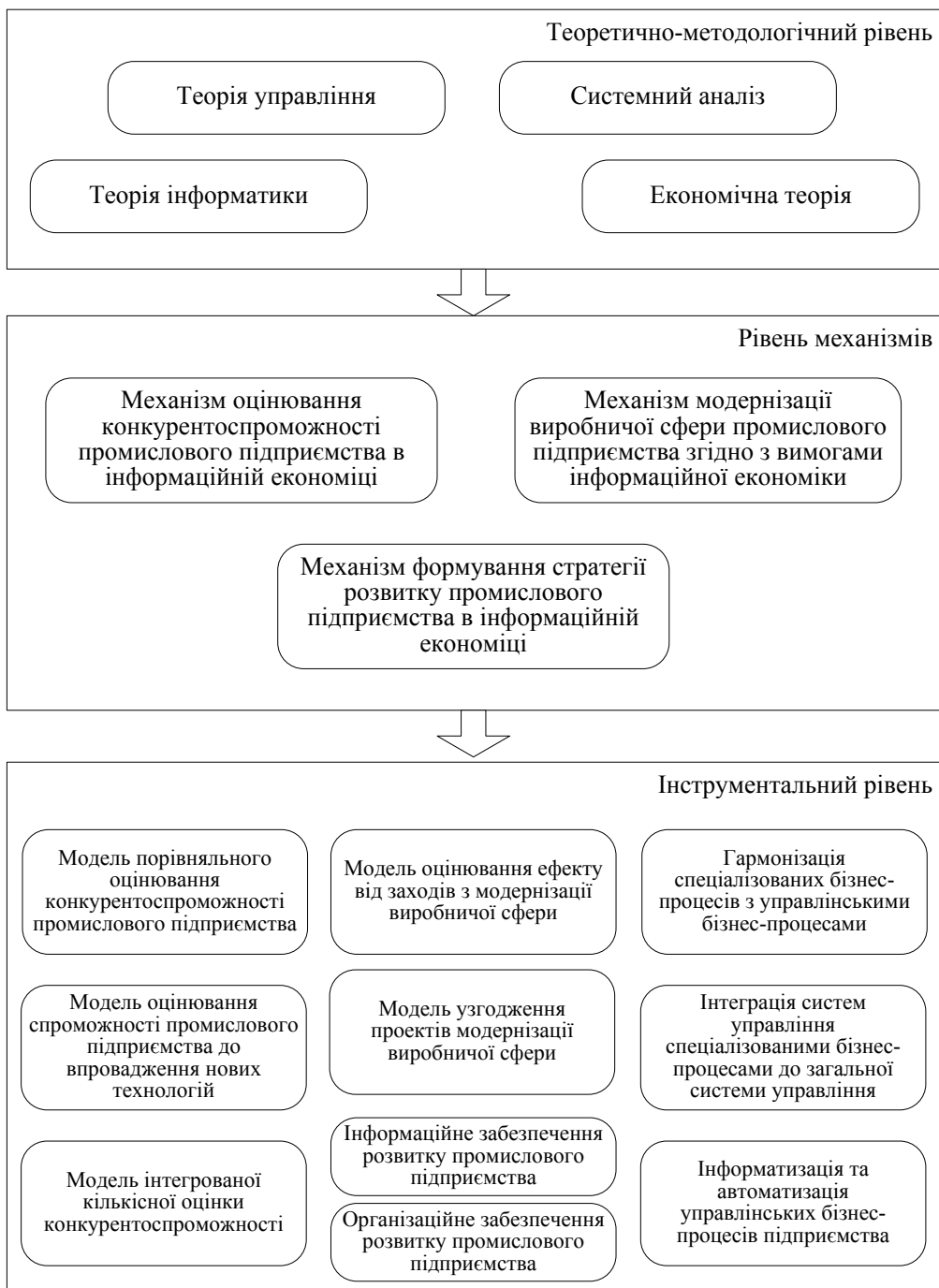

Рис. 1. Зв'язок рівнів концепції управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки

в умовах інформаційної економіки за базу взято такі елементи:

- теорія управління;
- системний аналіз;
- інформатика;
- економічна теорія.

Наукова дисципліна теорія управління описує принципи та методи управління різноманітними системами, процесами та об'єктами. Основною метою теорії управління є побудова абстрактної моделі об'єкта, що вивчається, завдяки якій може бути сформовано алгоритм управління цим об'єктом у динаміці [13; 14]. У застосуванні до проблеми управління промисловими підприємствами в умовах інформаційної економіки використовуються такі складники теорії управління, як економічна кібернетика та теорія інформації.

Економічна кібернетика розглядає економічні суб'єкти як складні системи, в яких здійснюються процеси регулювання, що керуються інформаційними потоками [15; 16]. Тобто інформаційні потоки та методи їх генерації, а також наукові підходи до обробки інформації є об'єктом дослідження економічної кібернетики, тому ця методологія є найбільш придатною для розроблення інструментів управління підприємствами в умовах інформаційної економіки. Особливої уваги при цьому заслуговує економіко-математичне моделювання, за якого абстрактна модель економічного суб'єкта описується у формалізованих математичних термінах, що забезпечує однозначність трактування та обґрунтованість висновків щодо поведінки підприємства та його оточення під час здійснення управлінських впливів.

Своєю чергою, теорія інформації є розділом математики, який присвячено дослідженню кількості інформації, її вимірюванню, кодуванню/декодуванню та передаванню. У застосуванні до управління промисловим підприємством наукові підходи з теорії інформації дають можливість боротися з інформаційною ентропією та невизначеністю, які є типовими явищами під час розроблення управлінських рішень в умовах мінливої економіки.

Системний аналіз є методологією дослідження, за якої об'єкт дослідження розглядається як система та виявляються й аналізуються структурні зв'язки між елементами цієї системи. Промислове підприємство є складною системою, що складається з багатьох фізичних та інформаційних елементів: підрозділів, людей, функцій, процесів тощо. Ці елементи знаходяться у взаємодії один з одним та становлять цілісність, що має властивість емерджентності. Крім того, промислове підприємство є складником інших систем: промисловості у цілому, логістично-торговельних ланцюгів, економіки країни та світу тощо. Тому неможливе ефективне вивчення проблеми управління промисловим підприємством без застосування системного аналізу. Під час використання системного аналізу для дослідження проблеми управління промисловим підприємством основними елементами системи промислового підприємства пропонується розглядати сфери його діяльності: виробничу, торговельну, постачальну тощо. Причому головною вважається виробнича сфера, адже для промислового підприємства виробництво сучасної та технологічної продукції, що має попит на світових ринках, є першочерговою запорукою успіху. Модифікація системи промислового

підприємства, щоб вона була здатна виробляти та реалізовувати продукцію, яка матиме попит в інформаційній економіці, можлива лише з використанням методів системного аналізу.

Інформатика як теорія, що є одним з основних складників концепції управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, розглядається в тлумаченні К.К. Коліна [17], що формалізував погляди провідних світових дослідників на інформатику як методологію дослідження «властивостей, законів, методів та засобів формування, трансформації та розповсюдження інформації у природі та суспільстві, у тому числі за допомогою технічних систем». Таким чином, не слід плутати інформатику у цьому розумінні з тлумаченням інформатики як науки щодо проектування та використання обчислювальних машин. У застосуванні до проблеми управління розвитком промислового підприємства теорія інформатики, а саме той її складник, який присвячений управлінню інформацією в економічних системах, може використовуватися для аналізу навколишнього середовища, передусім для дослідження особливостей процесів, що відбуваються в інформаційній економіці. Також методи економічної інформатики можуть застосовуватися для управління інформаційними потоками безпосередньо у внутрішньому середовищі промислового підприємства. У цьому аспекті методи економічної інформатики доповнюють системний аналіз та дають можливість дослідити інформаційну взаємодію між елементами системи промислового підприємства, а також між промисловим підприємством та зовнішнім середовищем.

Нарешті, остання базова теорія з концепції управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки – економічна теорія в загальному сенсі вивчає проблему забезпечення потреб людини та вибору в умовах обмежених ресурсів. В аспекті управління підприємством доречно використовувати такий складник економічної теорії, як управління економікою підприємств, а для врахування особливостей інформаційної економіки – безпосередньо теорію інформаційної економіки.

Управління економікою підприємства вирішує питання побудови виробничої структури та організації виробничого циклу, розроблення стратегії розвитку підприємства, залучення фінансових ресурсів, організації матеріально-технічного безперервного виробництва, створення необхідної інфраструктури, а також організації управління підприємством у цілому. Методи для вирішення всіх цих типових для промислового підприємства завдань є базою для розроблення нових інструментів управління промисловим підприємством в умовах інформаційної економіки, що враховують особливості нових технологічних укладів та у цілому змін у світовій економіці.

Під інформаційною економікою мається на увазі «наука, що досліджує господарську діяльність людини, яка передбачає широке використання електронних інформаційно-комунікаційних технологій у процесах суспільного виробництва, розподілу та споживання благ». На відміну від традиційних методів управління, що пропонуються іншими підрозділами економічної теорії, інформаційна економіка як першочергові інструменти використовує не менеджмент та схему «попит – пропозиція», а інноваційне підприємництво,

інформаційний реінжиніринг, інформатизацію та автоматизацію всіх бізнес-процесів підприємства. Тобто головним напрямом управління в інформаційній економіці є управління інформаційними процесами. На рівні підприємств інформаційна економіка вирішує питання створення таких алгоритмів виконання бізнес-процесів, за яких буде забезпечено максимальну інформованість усіх задіяних у прийнятті рішень осіб та максимальну автоматизацію всіх рутинних процесів.

У результаті дослідження особливостей функціонування промислових підприємств в умовах інформаційної економіки встановлено, що світовий ринок, який у традиційних економічних теоріях є абстракцією, в умовах загального доступу до мережі Інтернет споживачів та виробників перетворюється на реальність, адже всі споживачі, виробники та продавці мають можливість обмінюватися інформацією без кордонів та перешкод, із мінімальними трансакційними витратами. Можливість прямої взаємодії споживача з виробником створює нові види конкуренції, коли перевагу мають ті промислові підприємства, що можуть забезпечити гнучкість та адаптивність своєї діяльності. Крім того, глобалізація економічної діяльності призводить до швидкого переміщення капіталів та виробничих потужностей, а наявність суспільного інформаційного простору забезпечує можливість віддаленого здійснення багатьох видів діяльності.

Таким чином, для успішного функціонування в умовах інформаційної економіки промислове підприємство має вірно оцінити своє місце в оточуючому середовищі з урахуванням постійних змін, притаманних інформаційній економіці, визначити слабкі та сильні сторони своєї виробничої сфери, розробити заходи для вдосконалення своїх бізнес-процесів шляхом їх автоматизації та інформатизації, після чого інтегрувати розроблені заходи до загальної стратегії розвитку промислового підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, розглянуто теоретико-методологічний рівень концептуальних положень управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, що базується на обґрунтуванні базових теорій та методологій для вирішення проблеми розвитку промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, побудові на їх базі механізмів для вирішення складових цієї проблеми, а також установленні принципів та вимог для розроблення інструментів реалізації механізмів. Використання розробленої концепції дає промислового підприємству можливість визначати, які необхідно здійснити заходи для адаптації до особливостей інформаційної економіки, та інтегрувати ці заходи до загальної стратегії розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мельничук Л.С. Теоретичні засади та проблеми втілення концепції сталого розвитку підприємств в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 17 (3). С. 41–43.
2. Семененко І.М. Теоретична конструкція концепції сталого розвитку підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 4. С. 232–236.
3. Шандова Н.В. Концепція стійкого розвитку промислових підприємств. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 1–2 (1). С. 22–25.
4. Радіонова Я.В. Теоретичні аспекти інноваційної концепції розвитку агропромислових підприємств в умовах транзитивної економіки. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2015. Т. 20. Вип. 3. С. 132–136.
5. Давлетбаєва Н. Концепція гармонізації системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств України і Казахстану. *Економіка і регіон*. 2015. № 2. С. 9–14.
6. Ващенко Н.В. Обґрунтування концепції управління розвитком підприємства. *Академічний огляд*. 2014. № 1. С. 94–102.
7. Сердюк В.Н. Концепція управління стратегічним розвитком машинобудівних підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.18. С. 155–161.
8. Коверга С.В. Концепція управління збалансованим розвитком промислових підприємств. *Економіка промисловості*. 2014. № 3. С. 43–56.
9. Концепція рішення задачі координації розвитку підприємства / В.В. Москаленко і др. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2013. № 2. С. 24–32.
10. Мунтян В.И. Основы теории информационной модели экономики. Киев : КВИЦ, 1999. 368 с.
11. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь: Концепция ; 2-е изд., испр. Москва : ИНФРА-М, 1999. 479 с.
12. Словарь бизнес-терминов: Концепция. URL : <https://dic.academic.ru/dic.nsf/business/6530>
13. Новиков Д. А. Теория управления организационными системами ; 2-е изд. Москва : Физматлит, 2007. 584 с.
14. Теория управления / под ред. Ю.В. Васильева, В.Н. Парахиной, Л.И. Ушвицкого. Москва : Финансы и статистика, 2005. 608 с.
15. Коноплянко З.Д., Чаплига В.М., Чаплига М.В. Багатозначні структури та кодування систем економічної кібернетики : монографія ; Нац. банк України. Львів. банк. ін-т. Львів, 2004. 314 с.
16. Дербенцев В.Д., Семьонов Д.Є., Шарапов О.Д. Економічна кібернетика. Київ : КНЕУ, 2004. 231 с.
17. Колин К.К. Становление информатики как фундаментальной науки и комплексной научной проблемы. *Системы и средства информатики. Специальный выпуск «Научно-методологические проблемы информатики»*. Москва : ИПИ РАН, 2006. С. 7–57.